

2020
SANSKRIT
[HONOURS]
Paper : IV

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

*The figures in the right-hand margin indicate marks.**Candidates are required to give their answers in
their own words as far as practicable.*

1. अधोलिखितेषु सप्त प्रश्नाः देवभाषया देवनागरीलिप्या च
समाधेयाः । ('क' विभागतः प्रश्नत्रयम्, 'ख' विभागतः
प्रश्नत्रयम्, 'ग' विभागतः एकः प्रश्नः समाधेयः) :

$$2 \times 7 = 14$$

'क' - विभागः

- (क) “लिङ्गमात्राद्याधिक्ये प्रथमा” इत्यनेन किं बोध्यते ?
 (ख) ‘इत्थंभूतलक्षणे’ इतिसूत्रे दीक्षितस्य मतानुसारं ‘इत्थंभूतं’
इति पदस्य कोऽर्थः ? ‘इत्थंभूतलक्षणे’ इत्यस्योदाहरणं
दीयताम् ।
 (ग) ‘अनभिहिते कर्मणि’ का विभक्तिः ? प्रासङ्गिकसूत्रस्य
नामोल्लेखपूर्वकमुदाहरणं दीयताम् ?
 (घ) ‘मासमधीतो नायातः’ वाक्ये ‘मासम्’ इति पदे द्वितीया
विभक्तिः किमर्थम् ? प्रासङ्गिकसूत्रमुल्लिख्यताम् ?

- (ङ) ‘रुच्यर्थानां प्रीयमाणः’ इति सूत्रे ‘रुचिः’ शब्दस्यार्थः
किम् ? उदाहरणद्वयमुल्लिख्यताम् ।

'ख' - विभागः

- (क) ‘सहसुपा’ इति सूत्रे योगविभागप्रयोगस्य कारणं
किम् ?
 (ख) नित्यसमासः इत्यस्मिन् प्रसङ्गे दीक्षितस्याभिप्रायः
किम् ? नित्यसमासस्योदाहरणमेकमुल्लिख्यताम् ?
 (ग) ‘संख्यापूर्वो द्विगुः’ इति सूत्रस्य कोऽर्थः ? प्रसङ्गेऽस्मिन्
उदाहरणमेकं दीयताम् ।
 (घ) ‘विग्रहः’ किम् ? उदाहरणेन सह विग्रहस्य भेदानां
नामानि उल्लिख्यताम् ।
 (ङ) व्यतिहारवहुब्रीहिविधायकं सूत्रं किम् ?
किमस्योदाहरणम् ?

'ग' - विभागः

- (क) किं ध्वनिसूत्रं संस्कृतेन सह प्रत्यक्षरूपेण युक्तम् ?
 (ख) भाषातत्त्वे ‘ईन्दो-इउरोपीय’ शब्दस्य पूर्वे तारकाप्रतीकं
किमर्थं व्यवहीयते ?
 (ग) ‘वर्णांगमः’ कः ? उदाहरणमेकं प्रदीयताम् ।
 2. ‘अपवर्गे तृतीया’—इति सूत्रं सोदाहरणं देवभाषया
व्याख्यायताम् ।

$$7 \times 1 = 7$$

अथवा/Or

“तमवृग्रहणं किम् ? गङ्गायां घोषः”—इत्यस्य व्याख्या विधातव्या
देवभाषग्या ।

3. अधोलिखितयोरेकस्य व्याख्या कार्या (देवभाषयाम्) :
 $6 \times 1 = 6$

- (क) तथायुक्तश्चानीप्सितम्
(ख) साधकतमं करणम्

4. Explain any **three** Sūtras of सम्प्रदानकारक with apt illustrations.
 $12 \times 1 = 12$

सम्प्रदान कारक विधायक ये-कोन तिनिटि सूत्र उदाहरण सह व्याख्या कर ।

अथवा/Or

What is meant by ending (विभक्ति) ? उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्वलीयसी—Explain this with mentioning difference between विभक्ति and कारक ।

‘विभक्ति’ बলते कि बोझ ? उपपद विभक्तेः कारक विभक्तिः बलीयसी—विभक्ति ओ कारक दु'टिर पार्थक्य निरूपण करें व्याख्या कर ।

5. Account for case endings in the underlined words of any **two** mentioning Sūtras : $4\frac{1}{2} \times 2 = 9$

सूत्र सह रेखांकित शब्दे कारक विभक्ति निर्णय कर : (दूटि)
(i) मासम् आस्ते (ii) प्रकृत्या चारः (iii) कर्णाभ्यां बधिः
(iv) अल्पात् मुक्तः (v) नमस्करीति देवान्

6. सोदाहरणं सूत्रं देवभाषया व्याख्यायताम् : $7 \times 1 = 7$

उपमानानि सामान्यवचनैः ।

अथवा/Or

विग्रहेयान्नियत विभक्तिकं तदुपसर्जनसंज्ञं स्यात्, न तु तस्य पूर्वनिपातः।

7. Name an expound the Samāsas in any **three** mentioning rules : $3 \times 3 = 9$

ब्यास वाका सह समास निर्णय कर सूत्रोन्नेखपूर्वक ये-कोन तिनिटिर :

- (i) प्रतिदिनम् (ii) वीणापाणिः (iii) ग्रामार्धः (iv) पितरौः

अथवा/Or

Compound any **three** and mention the name of Samāsas with relevant rules : $3 \times 3 = 9$

ये-कोन तिनिटि समासबद्ध कर ओ समासेर नाम लेखो :

- (i) नास्ति किञ्चन यस्य सः (ii) अहयश्च नकुलाश्च
(iii) शक्तिमनतिक्रम्य (iv) सुखस्य लेशः

8. Distinguish between the following two pairs mentioning rules : (any **two**) $3 \times 2 = 6$

सूत्रोन्नेखपूर्वक युग्मगुलिर पार्थक्य सह निर्देश कर : (ये कोन दूटि)

- (i) स्त्रीसभा — स्त्रीसभम्
(ii) सुगन्धिः — सुगन्धः

- (iii) परोक्षः — परोक्षम्
 (iv) महाराजः — महाराजः:
 9. What is meant by समर्थः and पदविधिः ? Explain the divisions of समर्थ । सापेक्षत्वेऽपि गमकत्वात् समासः—
 Explain it.

12

‘समर्थ’ एवं ‘पदविधि’—बলতे कि बोझ ? ‘समर्थ’र
 प्रकारण्णलि ब्याख्या कर । सापेक्षत्वेऽपि गमकत्वात् समासः—
 ब्याख्या कर ।

অথবা/Or

Describe the characters of অন্যান্যভাবসমাস ।
 ‘অবয়ীভাব’ সমাসের বৈশিষ্ট্যগুলি আলোচনা কর ।

10. Write short notes on any **two** of the following : $3 \times 2 = 6$

সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো : (যে-কোন দুটি)

- (i) Dissimilation — বিষমীভবন
- (ii) Anaptyxis — স্বরভঙ্গি বা বিপ্রকর্ষ
- (iii) Epenthesis — অপিনিহিতি
- (iv) Metathesis — বর্ণবিপর্যয়

11. What do mean by phonetic law ? Discuss the Grassman's phonetic law with illustrations.

$12 \times 1 = 12$

ধ্বনিসূত্র বলতে কি বোঝ ? গ্রাসমেন-এর ধ্বনি সূত্রাণি
 উদাহরণ সহ ব্যাখ্যা কর ।

অথবা/Or

Write a brief note on the relationship between Sanskrit and prakrit.

সংস্কৃত ও প্রাকৃতের সাদৃশ্যের উপর একটি সংক্ষিপ্ত টীকা
 লেখো ।

অথবা/Or

What is meant by Indo-European language family ? Describe the divisions of Indo-European languages.

‘ইন্দো-ইউরোপীয়’ ভাষা পরিবার বলতে কি বোঝ ?
 ইন্দো-ইউরোপীয় ভাষা গোষ্ঠীর শ্রেণীগুলি আলোচনা কর ।